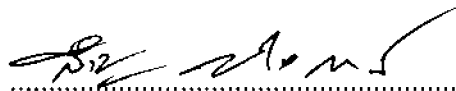

การพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมี
กำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีหมู่ที่ 3
บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ชนบท บัวหลวง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ปีการศึกษา 2549
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี อนุมัติวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมการ
ป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีบ้านโป่ง
หมู่ที่ 3 ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เสนอโดย นายชนบท บัวหลวง เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์การพัฒนา

.....รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและบัณฑิตศึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาราญ พงษ์โอภาส)

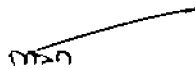
วันที่ 1 เดือน กรกฎาคม พ.ศ.2550

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุกิตร์ อนุศาสน์)

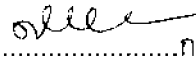
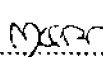
.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาสัก เต๊ะชันหมาก)

.....กรรมการ

(นายวินัย มหมนต์เจริญ)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(ดร.กฤษฎา ศิริวิบูลยกิจ)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี บ้านโป่ง หมู่ที่ 3 ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุกิตร์ อนุศาสน์ นายวินัย มหมนต์เจริญ
ชื่อนักศึกษา	ชนบท บัวหลวง
สาขา	ยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปีการศึกษา	2549

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีหมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี โดยเป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เชื่อมั่นว่าเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกฝ่ายมีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ ถ้าได้รับการเสริมพลังอย่างเหมาะสมโดยมีกิจกรรม 3 ด้านคือ ด้านความรู้พิษภัยและการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี และการเฝ้าระวังตรวจเลือกหาเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรส

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของการใช้สารเคมีเกษตรกรมีการผสมสารเคมีโดยไม่มีความรู้ว่าสารเคมีแต่ละชนิดที่นำมาผสมกันจะมีฤทธิ์ต่อสุขภาพอย่างไร ในระหว่างการผสมไม่ใส่ถุงมือและระหว่างฉีดพ่นไม่ใส่รองเท้าบูท ไม่ใส่แว่นตาไม่สังเกตทิศทางลม และผลการตรวจเลือกหาเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรส กลุ่มตัวอย่างมีความเสี่ยงคิดเป็นร้อยละ 50 ปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นต้องการความรู้เกี่ยวกับพิษภัยสารเคมีและการป้องกันอันตรายจากการฉีดพ่นสารเคมี การเจาะเลือดตรวจหาเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสก่อนและหลังการปฏิบัติงาน

2. แนวทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ การเพิ่มพูนความรู้จิตเวชที่ชุมชนให้ความรู้เรื่องพิษและการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การส่งเสริมให้เกิดกลุ่มผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีเพื่อช่วยเหลือ ดูแล โดยให้กลุ่มกระตุ้น ติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การเฝ้าระวังโดยการเจาะเลือดตรวจหาเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสช่วงก่อนฤดูรับจ้างและหลังฤดูรับจ้าง โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จคือ

คะแนนการประเมินความรู้หลังการอบรมดีกว่าก่อนการอบรม มีการจัดตั้งกลุ่มผู้รับจ้างฉีดพ่น มีการพัฒนาพฤติกรรม ได้แก่ การผสมและการใช้สารเคมีจำนวนน้อยชนิด การฉีดพ่นสารเคมีใส่ อุปกรณ์เปิดปาก จมูก ใส่ถุงมือ ใส่รองเท้าบูทหรือรองเท้าหุ้มข้อทุกครั้ง การดูแลอุปกรณ์ต้องไม่ ใช้ปากเป่ากรณีเกิดการอุดตันของอุปกรณ์ และการเฝ้าระวังจะเลือกเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่น จำนวน 2 ช่วง ก่อนและหลังฤดูรับจ้าง และเปรียบเทียบผลไม่พบอยู่ในระดับเสี่ยงและระดับไม่ปลอดภัย

3. ผลการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ เกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี เกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นมีความรู้เรื่องพิษภัยและการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับดี มีการรวมกลุ่มผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีจำนวน 1 กลุ่ม สมาชิกจำนวน 16 คน และเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีมีการเฝ้าระวังโดยการเจาะ เลือดตรวจหาเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสหลังการพัฒนาไม่พบภาวะเสี่ยงและไม่ปลอดภัย

Thesis Title: The development of danger prevention behavior of contract agriculturists in spraying pesticides at Ban Prong, Moo 3, Tambon Phaiyai, Amphoe Ban Mi, Lopburi Province

Research advisor: Assistant Professor Supit Anusat
Winai Mahamonjaren

Researcher Chonnabot Bualuang

Program Development Strategy

Academic Year 2549

ABSTRACT

This research and the development of danger prevention behavior of agriculturists when being hired to spray pesticides at Ban Prong, Moo 3, Tambon Phaiyai, Amphoe Ban Mi, Lopburi Province aimed to improve the danger prevention of contract agriculturists when spraying pesticides. The development of learning process took into consideration the belief that the agriculturists and their associates had sufficient potential to improve the danger prevention, if they were appropriately encouraged in three ways: the awareness of poison and danger caused by pesticides; the need to establish a union for contract agriculturists who spray pesticides; and the need to attend checkups for levels of cholinesterase in the blood.

The results showed that:

1. There was no acknowledgement on the danger of chemicals and mixture of chemicals to the human body. While the contract agriculturists mixed the chemicals, they did not wear gloves, boots or safety glasses and they did not take wind direction into account. The results of blood inspections in the subjects indicated that 50% of them were at risk. Their problems and their needs were (1) the lack of knowledge of chemical danger and danger prevention when spraying pesticides and (2) the lack of blood testing for cholinesterase levels both before and after spraying.

2. Methods and strategies in developing danger protection behavior from chemicals were (1) informing the subjects of the danger and prevention of chemicals by setting information gathering sessions, (2) encouraging subjects to establish a union for contract agriculturists to take care of one another and to constantly stimulate and evaluate each other, (3) being on guard for blood tests on cholinesterase levels before and after the season. The key performance indicators of success were the improved

results from knowledge tests post-seminar to the tests taken prior to the seminar; the setup of a union; the development of the danger protection behavior. The development of the danger prevention behavior was observed through the following points: the use of fewer kinds of chemicals, the use of safety protection equipment such as masks, gloves and boots or ankled shoes and abolishing the practice of using bare mouths in the removal of clog hoses. They had their blood tested both before and after the season and the results showed levels were no longer risky or unsafe.

3. The results of the development of danger prevention from chemicals are measured by the decent awareness of the danger by the contract agriculturists, the establishment of a union with 16 members and the cholinesterase blood levels not reaching the point of being risky or unsafe.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความเมตตาและความกรุณาจาก คณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภิต อนุศาสน์ ประธานผู้ควบคุม วิทยานิพนธ์ คุณวินัย มหมนต์เจริญ กรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร เต๊ะขันหมาก และคณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อชี้แนะ แนวทางที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ ดร.กฤษฎา ศิริวิบูลยกิจ นักวิชาการสาธารณสุข ๑ ด้านส่งเสริม พัฒนา สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี ที่ให้คำชี้แนะด้านวิชาการในฐานะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยดีตลอดมา ขอขอบคุณกัลยาณมิตรและกลุ่มผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีบ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในกระบวนการวิจัยด้วยความเอื้อเฟื้ออาทรอย่างดียิ่ง

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องตอบแทนพระคุณของ มารดาที่ล่วงลับ บิดาผู้เป็นที่เคารพรักและบูชายิ่ง ครู อาจารย์ ผู้ให้ความเมตตาวางรากฐาน การศึกษาแก่ผู้วิจัย ภรรยาและบุตรผู้คอยห่วงใย ดูแลและให้โอกาสในการเรียนรู้ตลอดมา

จึงขอกราบขอบพระคุณ และขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ชนบท บัวหลวง

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	5
วิธีดำเนินการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
บริบทหมู่บ้านโป่ง หมู่ที่ 3 ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี..	9
สถานการณ์และความรู้ อันตรายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการตรวจวัด	
ระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในกระแสเลือด.....	11
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้และการป้องกันอันตรายจาก	
การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช.....	25
การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.....	33
บทที่ 3 สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาพฤติกรรมป้องกัน	
อันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี	
หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี.....	44
คำถามการวิจัย.....	44
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	44
วิธีดำเนินการวิจัย.....	45
สภาพปัจจุบันของพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัด	
ศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่น สารเคมีบ้านโป่ง หมู่ที่ 3 ตำบล	
ไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี.....	48
ปัญหาและความต้องการการพัฒนาพฤติกรรมฉีดพ่นสารเคมีของ	
เกษตรกร ผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีในนาข้าว บ้านโป่ง หมู่ที่ 3 ตำบล	
ไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี.....	53

	หน้า
บทที่ 4 แนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนา	
พฤติกรรมป้องกันการอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร	
ผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี....	57
คำถามการวิจัย.....	57
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	58
วิธีดำเนินการวิจัย.....	58
แนวทางและวิธีการการพัฒนาพฤติกรรมป้องกันการอันตรายจาก	
สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี.....	60
ยุทธศาสตร์การพัฒนาพฤติกรรมป้องกันการอันตรายจากสารเคมีกำจัด	
ศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่น.....	61
ดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาพฤติกรรมป้องกันการอันตรายจาก	
สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี.....	62
บทที่ 5 การพัฒนาพฤติกรรมป้องกันการอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ	
เกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีหมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี.....	64
คำถามการวิจัยและพัฒนา.....	64
วัตถุประสงค์การวิจัยและพัฒนา.....	64
วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา.....	64
การพัฒนาพฤติกรรมป้องกันการอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	
ของเกษตรกร หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่	
จังหวัดลพบุรี.....	66
ผลการพัฒนาพฤติกรรมป้องกันการอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	
ของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่น หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่	
อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี.....	70
การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาพฤติกรรมป้องกัน	
อันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง	
ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี.....	73
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	76
สรุปการวิจัย.....	76

บทที่ 6 (ต่อ)	หน้า
อภิปรายผลการวิจัย.....	79
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	80
บรรณานุกรม.....	82
ภาคผนวก.....	87
ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์.....	94

สารบัญตาราง

		หน้า
ตาราง 1	ประเภทของสารเคมีกำจัดแมลงในกลุ่มออร์กาโนฟอสเฟต แบ่งตามระดับอันตรายหรือความเป็นพิษ.....	15
ตาราง 2	ประเภทของสารเคมีกำจัดแมลงคาร์บาเมต แบ่งตามระดับอันตรายหรือความเป็นพิษ.....	16
ตาราง 3	ตัวอย่างผลทางเภสัชวิทยาของการกระตุ้นระบบประสาท.....	17
ตาราง 4	อาการพิษจากการยับยั้งเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสที่สัมพันธ์กับระบบต่าง ๆ ของร่างกาย.....	20
ตาราง 5	ข้อมูลทั่วไปของผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช.....	49
ตาราง 6	สรุปสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีบ้านโปร่ง หมู่ที่ 3 ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี.....	55
ตาราง 7	แนวทางวิธีการและกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่น.....	60
ตาราง 8	ค่าสถิติทดสอบ t (t-test) ของคะแนนความรู้ในพิษภัยของสารเคมี และการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ก่อนและหลังการพัฒนา.....	70
ตาราง 9	ผลการเฝ้าระวังตรวจเลือดหาเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรส ก่อนและหลังการพัฒนา.....	73

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา.....	7
ภาพ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนา นักวิจัยและชาวบ้าน ก่อนและหลังการวิจัย แบบ PAR.....	34